

speech disorders, children with systemic speech disorders especially. Children with impaired speech have difficulties in communication activities that cause the low initiative in interpersonal relationships with peers, inability to be a full partner in the game, to express their views and feelings. At the same time, children with severe speech disorders demonstrate an insufficient level of linguistic means development: lack of vocabulary, expressive and passive agrammatism, difficulties in the sound word structure. The study of the preschool children with severe speech disorders communicative activity from positions of communicative development demonstrates the complex approach to assessment of disorders, given the structure and hierarchy of the each factor impact.

Keywords: communicative and speech activity, communication, speech development, children with systemic speech disorders.

Стаття надійшла до редакції 25.03.2014

Статтю прийнято до друку 28.03.2014

Рецензент: д.п.н., проф. Шеремет М.К.

УДК:376.155.9

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ УЧАСТІ В ПСИХОКОРЕКЦІЙНІЙ РОБОТІ ДІТЕЙ З ПСИХОФІЗИЧНИМИ ВАДАМИ

Матвєєва М.П.

кандидат психологічних наук, доцент

Коваль Н.І.

кандидат педагогічних наук

Ефективність психокорекційної роботи, спрямованої на оптимізацію психічного розвитку дитини, визначається багатьма чинниками. Їх умовно можна поділити на внутрішні, залежні від часу прояву, глибини і структури дефекту, і зовнішні - такі, що визначаються особливостями соціального оточення, ставленням до проблем дитяти, адекватністю використовуваних механізмів психокорекції. Кожен з цих чинників є предметом ретельного наукового дослідження. Зокрема, психологічні механізми виникнення і шляхи корекції відхилень у психофізичному розвитку вивчали: Л.С.Виготський, Т.А.Власова, Д.Н.Ісаєв, В.В.Лебединський, В.І.Лубовський, А.Р.Лурія, І.І.Мамайчук, Е.М.Мастюкова, Е.М.Семенович, Н.Я.Семаго, М.М.Семаго, Л.С.Цветкова і багато інших.

Протягом останнього десятиліття в центрі уваги корекційної педагогіки і спеціальної психології виявилася проблема впливу соціального оточення, як на формування, так і на виправлення порушень психофізичного розвитку (Т.А.Басилова, Е.А.Вінникова, С.П.Миронова, Ю.А.Разенкова, В.Н.Ремажєвська, І.Г.Сумарокова, Е.Н.Топоркова, Л.М.Шипіцина та ін.). Учених цікавлять проблеми прийняття дітей з вадами психофізичного розвитку в сім'ї і в суспільстві загалом; готовність батьків стати активною частиною корекційної команди, створювати необхідні умови для дитини, долати кризи, пов'язані з побудовою взаємин з суспільством на різних етапах дорослішання.

Менш вивченою, але, на наш погляд, досить важливою для оптимізації прогнозів корекційного впливу, є проблема формування відповідної мотивації участі дитини в заняттях. Розробка шляхів підвищення такої мотивації і є метою нашої статті.

Зрозуміло, що позитивна мотивація сприяє підвищенню ефективності корекційної роботи, а негативна – ускладнює і уповільнює процес усунення відхилень в психофізичному розвитку. Зацікавлена дитина ніби є союзником спеціального педагога або психолога, а байдужа, втомлена, така, що чинить опір - протидіє подоланню труднощів у розвитку.

Актуальною у зв'язку з цим є проблема формування позитивної мотивації участі дитини і батьків в корекційних заняттях.

Ставлення до корекційних занять визначається, принаймні, трьома чинниками: усвідомленням наявності дефекту; відношенням до дефекту; вірою в можливість його подолання. Якщо дитина не усвідомлює наявності дефекту, тоді корекційний вплив сприймається нею як щось непотрібне, зайве. Міра усвідомлення наявності проблеми в розвитку визначається здатністю критично поставитися до себе, яка у свою чергу залежить від віку, рівня інтелекту, уміння здійснювати емоційну децентрацію («побачити себе очима іншого»). Отже, інтелектуальна недостатність, незрілість самосвідомості дитини ускладнюють корекційну роботу.

Проте усвідомлення наявності дефекту саме по собі ще не визначає потреби в його подоланні. Відхилення в психофізичному розвитку за певних умов можуть сприяти формуванню прагнення до одержання вторинної вигоди. Свідомо, або частіше несвідомо, дитина і її батьки завдяки наявності дефекту розраховують на підвищену увагу, допомогу, співчуття, суспільні пільги, зниження вимог, переживання своєї унікальності. Такі діти і сім'ї, зовні висловлюючи сильне бажання за всяку ціну позбутися вади, підсвідомо тримаються за неї і тим самим

перешкоджають психокорекції.

Наявності прагнення позбутися вади виявляється також не досить для підвищення ефективності корекційної роботи – необхідною є ще й віра в можливість її подолання.

У практиці психокорекційної роботи спостерігаються випадки різкого зниження її результативності і зупинки позитивної динаміки через втрату віри. Особливо часто це буває, коли значні тривалі зусилля сім'ї, спрямовані на усунення проблеми в психофізичному розвитку, дають дуже незначні результати, а часом супроводжуються регресом, погіршенням стану дитини. Тоді виникає небезпека розвитку і у дитини, і у батьків депресивного стану, апатії, негативізму й інших невротичних проявів.

Таким чином, залежно від поєднання перерахованих чинників можна виділити декілька типів мотивації участі дитини в корекційних заняттях:

1) найбільш сприяє позитивній динаміці – усвідомлення дитиною наявності проблем, значне переважання мотивації досягнень над мотивацією уникнення невдач і труднощів в поєднанні з підтримкою і оптимістичними установками батьків;

2) дещо ускладнює корекційну роботу - відсутність усвідомлення дефекту і необхідності його долати у дитини і у батьків;

3) перешкоджає корекційній роботі - усвідомлення дефекту у поєднанні з прагненням отримати з цього вигоду у дитини і у батьків;

4) відсутність віри в можливість поліпшення стану у дитини і у батьків, яка негативно позначається на динаміці корекційного впливу.

Наявність позитивної мотивації на початку корекційної роботи ще не гарантує її утримання. Труднощі, невідповідність темпів поліпшення очікуванням можуть викликати розчарування. Тому важливим принципом організації корекційних занять є не лише створення позитивної мотивації, а й підтримка її протягом всієї роботи.

У формуванні і підтримці позитивної мотивації істотна роль належить батькам. Важливо оцінити знак цього впливу і його вміст. Батьки можуть різною мірою усвідомлювати наявність проблем у дитини і необхідність психолого-педагогічної допомоги, по-різному до цього ставитися, по-своєму уявляти зміст і спрямованість такої роботи, і свою роль в ній.

У більшості випадків дуже сильне бажання батьків домогтися якнайшвидших значних досягнень негативно відбивається на мотивації дитини. Річ у тім, що надмірні батьківські очікування обумовлені психічною травмою, сильною астенизацією, підсвідомим неприйняттям дитини. Подібні установки негативно впливають на емоційний і енергетичний стан дитини. У зв'язку з цим важливою складовою психокорекційної роботи є надання психотерапевтичної підтримки батькам, оптимізація внутрішньосімейних взаємин.

Зупинимось на проблемі формування і підтримки мотивації участі дитини з вадами у психофізичному розвитку в психокорекційній роботі.

На нашу думку, найважливішою умовою підвищення ефективності корекційного впливу є створення на кожному занятті умов для переживання задоволення, як дитиною, так і батьками.

Принцип задоволення – один з принципів, який, за З.Фрейдом, керує функціонуванням психіки, забезпечує прагнення до пониження напруги в організмі. Усунення напруги може бути досягнуте за допомогою відповідної дії або фантазії. Неможливість зниження наростаючої напруги викликає суб'єктивне відчуття відсутності енергії і призводить до безсилля, апатії, депресії.

Теорія З.Фрейда певним чином підтверджується відкриттям центрів задоволення і незадоволення в підкіркових структурах головного мозку і дослідями з їх електростимуляції, здійсненими Х.Дельгадо, Дж.Олдасом і П.Мілнером.

Лінгвістичний аналіз слова «задоволення» дозволяє розуміти його як те, що робиться із власної волі».

М.Кордуелл принцип задоволення визначає, як несвідоме прагнення імпульсивної егоцентричної частини особистості задовольняти бажання всупереч реальним або етичним наслідкам. Н.І.Конюхов цей самий термін визначає як принцип регуляції психічного життя, що полягає в несвідомому спонтанному прагненні особистості до позитивних емоцій і до уникнення негативних.

Дотримання принципу задоволення може бути небезпечним і шкідливим для самозбереження організму, тому йому протистоїть принцип реальності, який трактується як врахування реальних умов і можливостей задоволення потягів. Керуючись принципом реальності, особа не відмовляється від досягнення задоволення, а лише відкладає його на певний час.

Виходячи з уявлень про механізми регулювання психіки, З.Фрейд сенс виховання розглядає у спонуканні до подолання принципу задоволення і заміщення його принципом реальності. Любов вихователів виконує при цьому роль винагороди. Таким чином, цілі виховання не досягаються, якщо: 1) прагнення дитини отримати любов виявляється нездійсненим – що б вона не робила, батьки залишаються не задоволеними; 2) відсутність вимог слідувати принципу реальності – батьки готові відмовлятися від своїх потреб і відступати від соціальних норм,

аби лиш дитина була задоволена.

Задоволення від дії як регулятивний принцип психіки вперше розглядав Т.Фехнер. Один з основоположників тілесно орієнтованої психотерапії А.Лоуен вважає, що маленькі діти спочатку сприймають своїх батьків, які задовольняють їхні потреби в плотській стимуляції, в контактах, як джерело задоволення. Проте в нашій культурі процес становлення особи дитини неминуче супроводжується осудом, погрозами і покараннями. Мати, яка одночасно виступає джерелом і задоволення, і болю, породжує страх і захисні реакції у вигляді гіперактивності, зниження розумових здібностей і тому подібне. А.Лоуен пропонує схему, що пояснює всі особистісні проблеми розвитку дитини: 1) пошук задоволення – 2) заборона, крах надій, покарання – 3) страх – 4) захист. Чим раніше виникає страх, що тим більше обмежують розвиток виявляються захисту. З кожним роком зростає кількість дітей, що створюють захисту проти прагнення добитися задоволення, вважають за краще уникати невдачі, відмовляються від прагнення до досягнень. Подібні захисту_обмежують життя, викликають хронічну несвідому м'язеву напругу, блокують імпульси досягнення.

Відчуття задоволення, на думку А.Лоуена, досягається не лише природним функціонуванням організму, а й актами досягнення, відкриття, встановлення контакту. І, навпаки, відхід в себе, заборона, мовчання сприймаються як незадоволення, біль, страх.

Як показує досвід психотерапевтичної роботи з дітьми і з дорослими, отримання задоволення не лише сприяє зниженню напруги, а й також відкриває доступ до енергії, яка може бути використана для розвитку. Навпаки, хронічне обмеження задоволення, характерне для нашого суспільства, що сприймає прагнення до задоволення як дозвільну витрату часу, невихованість і навіть гріх, підсилюють напругу. Розрядка ж відбувається через агресію, гіперактивність або взагалі не може статися, і трансформується в тривогу, страхи, пригнічений стан.

Розвиток, що відхиляється, спочатку ускладнює реалізацію і принципу задоволення і принципу реальності. Зокрема наявність психофізичних порушень істотно обмежує самостійне задоволення потреб і сигналізацію про їхню наявність. Батьки, з одного боку, не завжди розуміють потреби дитини, їх психічний стан, а з іншого – надмірно зосереджені на якнайшвидшій її соціалізації шляхом усунення психофізичних недоліків. Фіксуючись на проблемах, батьки самі неадекватно тестують реальність, відмовляючись від активності, спрямованої на отримання задоволення. У процес обмеження задоволення часто включаються і педагоги, забороняючи вихованцеві, наприклад, виконувати певні дії, грати з улюбленими іграшками і тому подібне.

У нашому підході до організації психокорекційної роботи використовуються принципи гуманістичної психотерапії, що центрується на дитині (Ст Екслейн, Г.Л.Лендрет і ін.). У кабінеті психолога створюються умови для вільного самовираження через гру. Психолог створює відчуття безпеки, безумовно приймає дитину, всіляко підтримує її, дозволяє їй бути лідером у всьому і брати відповідальність на себе. Під час занять обмеження зведені до мінімуму: тривалість гри не більше 50 хвилин, заборона виносити іграшки за межі кімнати і порушувати межі психолога. В разі порушення правил психолог відображає відчуття дитини, нагадує про заборону і пропонує альтернативний варіант поведінки. Це допомагає дитині здійснити вибір, прийняти рішення і нести відповідальність за наслідки.

Діти переживають задоволення від гри в пісочниці, малювання, ліплення, лялькового театру; дістають можливість відреагувати свою агресію, тривогу, страхи та інші подчуття. Психолог приймає і витримує будь-які подчуття дитяти. Завдяки переживанню задоволення знімається напруга, що накопичилася, відкривається доступ до енергії, яку можна використовувати для подолання відхилень в розвитку.

Батьки, присутні на заняттях, спочатку відчувають себе напружено, соромляться невдач і «неправильної» поведінки дитини, намагаються керувати нею, обмежувати її «надмірно шумну або неохайну» поведінку. Психолог пропонує батькам на час занять «відпочити» від своїх батьківських обов'язків. Така, здавалося б, незначна «перерва» надає позитивно впливає на емоційний стан батьків та їхнє ставлення до дитини. Вони починають помічати її успіхи, розділяти з нею радість творчості, поступово від пасивного спостереження за іграми переходять до участі в них і навіть до ініціації нових затей. За даними нашого дослідження, позитивна динаміка корекційної роботи значно посилюється, коли батьки починають отримувати задоволення в спільних іграх з дитиною. Цей ефект виявляється ще більш яскравим за участі в заняттях як мами, так і тата.

Наведемо декілька прикладів з практики.

Випадок 1. Невротичне заїкання середнього ступеня виразності у дівчинки 4-х років. Показана комплексна психологічна і логопедична допомога на тлі медикаментозного лікування. Співпрацювати з логопедом дитина відмовляється, логопедичні вправи виконує неохоче. Ситуацію ускладнюють оцінні дії матері, яка розраховує за допомогою підкреслення невдач стимулювати активність дочки в подоланні порушень мовленнєвої діяльності. Вихованням, окрім жорстко контролюючої мами, також займаються вседозволяючі батько, бабусі і дідуся. Бабуся покірливо терпить від внучки образи, і навіть побої, після чого «по секрету» скаржиться матері.

Дівчинка відрізняється високою чутливістю, сильною емоційною лабільністю. Погано усвідомлює свої бажання і способи їх задоволення. При цьому все, що не відповідає її очікуванням, викликає у неї бурхливу невротичну реакцію. Ідентифікуючись з матір'ю, вона прагне все в своєму житті контролювати. Неможливість здійснення контролю породжує тривожний стан, розрядка якого відбувається через агресію. У свою чергу агресивні прояви породжують пригноблююче відчуття провини. Заїкання обумовлене конфліктом, що створює напругу, між жорстким прагненням слідувати принципу реальності і неможливістю обмежувати задоволення.

До психокорекційних занять, які проводилися двічі в тиждень, дівчинка ставилась насторожено. Але, відкривши для себе пісочницю, протягом 8-10 занять робила за допомогою спеціальних форм «паски». Для неї дуже важливо було щоразу педантично, до найдрібніших подробиць відтворювати одного дня здійснені дії. Щонайменша спроба різноманітнити гру викликала негативну реакцію. Але поступово паски стали прикрашатися мушлями і кольоровими скляними камінчиками, з'явилися посаджені на стільці діти, які повинні були ці паски їсти. Протягом цих занять дівчинка була зосереджена і напружена, засмучувалась, коли щось не виходило або якщо дорослі не розуміли її намірів. Ретельне приготування пасок, розсаджування довкола них дітей забирало весь час заняття. Кульмінаційна дія, за для якої затівалася гра, кожного разу зводилася, поки одного дня при активній стимуляції і підтримці психолога дівчинка «нагодувала дітей», зруйнувавши паски і закопавши фігурки в пісок. Подібні дії викликали радісне тріумфування. Ще через декілька занять «за дітьми в пісочний дитячий сад стали приходити батьки, які засмучуючись, тривожившись, лаючи недбайливу виховательку, розшукували своїх дітей серед піску».

Ці заняття стали переломними. Дівчинка почала малювати фарбами, придумувати казки і змальовувати їх за допомогою лялькового театру, різноманітила свою гру в піску: з'явилися нові сюжети і персонажі (дідусь, бабуся, внучка, кіт), які їли вінегрет, купалися у ванні і навіть ходили в туалет.

Заїкання поступово зникло. Нормалізувалися відносини з бабусяю. Дівчинка стала активно спілкуватися з дітьми в дитячому садку. Тепер вона може повідомляти про свої бажання і визначати способи їх задоволення. Пішло прагнення до тотального контролю, а разом з ним – тривога і агресія.

Випадок 2. Мутизм у хлопчика 3-х років, обумовлений психологічною травмою, пов'язаною із смертю матері. Відвідує заняття разом з бабусяю. У присутності сторонніх людей дитина не говорить взагалі, в оточенні сім'ї – вимовляє окремі лепетні слова. Звернене мовлення розуміє, але не завжди реагує на нього.

Незнайоме оточення викликає тривогу. Проте інтерес до іграшок виявляється сильнішим. Найпривабливішими виявляються машинки. Хлопчик, мовчки, возить машинки по столу. Психолог надає підтримку кожній його дії і супроводжує відповідними коментарями і звуками. Труднощі виникають після закінчення заняття: дитина не хоче покидати кабінет і розлучатися з іграшками. Йому пропонується пограти ще трішки, після чого, попрощавшись з машинками, скласти їх в коробку.

Через декілька занять, виникає невербальний контакт. Дитина, освоюючи все нові іграшки, чекає допомоги від психолога, тримає його за руку. Тепер пропозиція завершити гру сприймається більш спокійно. Позитивні емоції викликає навіть ритуал прощання з іграшками.

В іграх хлопчик із задоволенням виконує агресивні дії: стріляє з танка, зіштовхує і перевертає машини, будує з кубиків будинок, аби потім зруйнувати його. Вочевидь, це допомагає зняти напругу, що накопичилася. В результаті дитина вступає у вербальний контакт. Спочатку, наслідуючи психолога, виконує ігрові дії, супроводжуючи їх відповідними звуками. Потім повторює цілі слова і словосполучення. Важливо, що засвоєною таким чином лексикою хлопчик активно користується і за межами кабінету.

Поступово ігрові дії стають різноманітнішими, розширюється діапазон використовуваних іграшок. Після автомобільних аварій, завалених будівель приїжджають рятувальники, які поновлюють зруйноване. Велике задоволення приносить закопування в пісок рук і дрібних предметів, пошук черепашок, тварин, машинок і тому подібне, захованих в піску. Всі ці дії супроводжуються мовленням і яскравими емоційними реакціями.

Більше часу знадобилося для активізації власного мовлення хлопчика. На тлі сформованого відчуття безпеки він міг витримати незначну фрустрацію. Скориставшись цим, психолог моделює ситуації нерозуміння невербальних звернень дитини з проханнями у поєднанні з активними заохоченнями всякої словесної продукції.

Роботу ускладнювало гіперопікаюче і обмежуюче ставлення бабусі до онука. Але, переконавшись в тому, що відсутність суворого контролю під час занять помітно покращує його стан, бабуся почала вибудовувати нові стратегії взаємодії.

Випадок 3. Схильність до агресивної поведінки у хлопчика 6 років. Аналіз анамнезу показав, що дитині довелося пережити загрозу своєму існуванню у внутрішньоутробний період. Негативно вплинули також:

- постійне порівняння з молодшою сестрою, яка, на думку бабусі, була розумнішою, слухнянішою, приємнішою;
- самоусунення батька від виховання і емоційної взаємодії з дітьми;

- конфліктні переживання матері, яка, з одного боку, підсвідомо ідентифікувала сина зі своїм братом, який мав привілеї в дитинстві, що викликало неприйняття дитини, а з іншої – переживала страх перед його можливою «ненормальністю» і відчуття провини.

У кабінеті психолога хлопчик найбільше зацікавився пісочницею. Він тривалий час вибирав фігурки солдатів, суперменів, піратів, мумій, страховищ, хижих тварин, динозаврів, а також військову техніку. Все це хаотично розташовувалося в пісочниці з тим, аби персонажі без упину вбивали і знищували один одного. Починаючись в піску, битви продовжувалися в повітрі і на підлозі. У живих не залишався ніхто. За тотальною агресією ховалися сильний страх, відсутність відчуття власного «я». Хлопчик кожного разу намагався порушити правила: узяти додому іграшку, збільшити тривалість заняття.

Безумовне прийняття і підтримка протягом досить довгого часу сприяли поступовій зміні змісту гри, в якій з'явилася деяка структура:

- агресивна поведінка персонажів отримала свою причину, наприклад, супермен тому був злим, що на нього впливав метеорит, який прилетів з космосу;
- персонажі ділилися на «хороших» і «поганих»;
- «хороші» стали перемагати «поганих»;
- «хороші» відрізняються не лише більшою силою, а й наявністю якоїсь ідеї (пошук скарбів, звільнення заручників, порятунок світу).

З'явилися нові сюжети побутового, не войовничого, розважального характеру. Спочатку, правда, ці сюжети закінчувалися битвою. Хлопчик став виявляти цікавість до інших занять: малювання, ліплення, оригамі. Ці види діяльності зацікавили і маму. А удома до них підключилася і сестра.

Позитивну дію надали також спільні заняття в пісочниці брата і сестри. Хлопчик показував іграшки, допомагав розвивати сюжет гри, пояснював правила (які нещодавно сам прагнув порушувати).

Змінилася поведінка дитини в школі. Припинилися скарги на його агресивну поведінку, в щоденнику з'явилися похвальні записи.

Описані випадки, на нашу думку, підтверджують припущення про те, що створення умов для отримання задоволення в безпечній приймаючій обстановці сприяє підвищенню мотивації досягнення успіху, відкриває доступ до ресурсів і забезпечує подолання проблем розвитку особистості.

Література

1. Лендрет Г.Л. Ігрова терапія: мистецтво стосунків. - М.: Міжнародна педагогічна академія, 1994. — 368 с. 2. Фрейд З. По ту сторону принципу задоволення. - Харків: Фоліо, 2009. - 35 с. 3. Штейнхард Л. Юнгианська пісочна психотерапія. - СПб: Пітер, 2001. - 320 с.

References

1. Lendret G.L. Igrova terapyia: mistetstvo stosunkiv. - M.: Mlzhnarodna pedagogichna akademlya, 1994. — 368 s. 2. Freyd Z. Po tu storonu printsipu zadovolennya. - Harklv: Follo, 2009. - 35 s. 3. Shteynhard L. Yungianskaya plschna psihoteraplya. - SPB: Plter, 2001. - 320 s.

Матвеева М.П. Коваль Н.И. Шляхи підвищення мотивації участі в психокорекційній роботі дітей з психофізичними вадами.

У статті розглядаються питання ефективності психокорекційної роботи, спрямованої на оптимізацію психічного розвитку дітей з психофізичними вадами. Проаналізовано світовий досвід психотерапевтичної роботи з дітьми і з дорослими, визначено, що отримання задоволення не лише сприяє зниженню напруги, а й також відкриває доступ до енергії, яка може бути використана для розвитку. Розглядаються проблеми прийняття дітей з вадами психофізичного розвитку в сім'ї і в суспільстві, готовність батьків стати активною частиною корекційної команди. Особлива увага приділяється проблемі формування позитивної мотивації участі дитини і батьків в корекційних заняттях. Зокрема, виділено типи мотивації участі дитини в корекційних заняттях, проаналізовано необхідність її підтримки протягом всієї роботи. Визначено, що ставлення до корекційних занять визначається, принаймні, трьома чинниками: усвідомленням наявності дефекту; відношенням до дефекту; вірою в можливість його подолання. Розкрито найважливіші умови підвищення ефективності корекційного впливу на кожному занятті. Зокрема, найважливішою умовою підвищення ефективності корекційного впливу є створення на кожному занятті умов для переживання задоволення, як дитиною, так і батьками.

Висвітлено практичний бік особливостей підвищення мотивації участі в психокорекційній роботі дітей з психофізичними вадами.

Ключові слова: порушення психофізичного розвитку, принцип задоволення, принцип реальності, мотивація досягнення успіху, мотивація уникнення невдач.

Матвеева М.П. Коваль Н.И. Пути повышения мотивации участия в психокоррекционной работе детей с психофизическими недостатками.

В статье рассмотрены вопросы эффективности психокоррекционной работы, направленной на оптимизацию психического развития детей с психофизическими недостатками. Проанализирован мировой опыт психотерапевтической работы с детьми и взрослыми, определено, что получение позитивных эмоций не только способствует снижению напряжения, но также открывает доступ к энергии, которая может быть использована для развития.

Рассматриваются общие проблемы принятия детей с нарушениями психофизического развития в семье и в обществе, готовность родителей стать активной частью коррекционной команды. Особое внимание обращается на формирование положительной мотивации участия ребенка и родителей в коррекционных занятиях. В частности, выделены типы мотивации участия ребенка в коррекционных занятиях, проанализированы необходимость ее поддержки на протяжении всей работы. Выяснено, что отношение к коррекционным занятиям определяется, по крайней мере, тремя факторами: осознанием наличия дефекта; отношением к дефекту; верой в возможность его преодоления. Выявлены и обоснованы условия повышения эффективности коррекционного воздействия. В частности, важнейшим условием повышения эффективности коррекционного воздействия является создание на каждом занятии условий для переживания позитивных эмоций, как ребенком, так и родителями.

Освещена практическая сторона особенностей повышения мотивации участия в психокоррекционной работе детей с психофизическими недостатками.

Ключевые слова: нарушения психофизического развития, принцип удовольствия, принцип реальности, мотивация достижения успеха, мотивация избегания неудач.

Matveeva M.P. Koval N.I. Ways to improve the motivation of participation in the work psychocorrectional children with mental and physical disabilities.

The article deals with the effectiveness of psycho correctional work aimed at the optimizing of the mental development of children with mental and physical disabilities. Analysis of international experience of psychotherapeutic work with kids and adults. Defined, that getting pleasure not only helps to reduce stress, but also provides access to energy that can be used for development. The problems of adopting children with mental and physical development in the family and in society, the willingness of parents to become an active part of the corrective command are spoken about in this article. The particular attention is paid to the problem of formation of positive motivation of the child and parents while having remedial classes.

Relation to remedial classes defined by at least three factors. Here they are: awareness of the presence of defect, relation to the defect, belief in the possibility of overcoming it.

The main types of child's motivation of the participation in remedial classes are outlined, the necessity of having motivation throughout the work is analyzed. The most important conditions of improving of efficiency of corrective influence at every lesson are revealed. In particular, the most essential condition for improving the efficiency of corrective influence is to provide conditions for each session for experiencing pleasure by children and by their parents.

The article deals with the practical side of the features of increasing of the motivation of participation in the psycho correctional work with mentally and physically disabled children.

Keywords: deviation of the psychophysical development, the pleasure principle, the reality principle, the motivation to succeed, the motivation to avoid failure.

Стаття надійшла до редакції 19.02.2014р.

Статтю прийнято до друку 25.02.2014р.

Рецензент: д. п. н., проф. Миронова С.П.

УДК 159.922.75: [376-056.264:81234]

ДО ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ УЯВИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ

Мороз О.А.

Актуальним питанням спеціальної педагогіки та психології на сьогодні є проблема розвитку уяви у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення.

Аналіз загальної і спеціальної літератури свідчить про інтерес до розвитку уяви. Активно проводяться експерименти і дослідження уяви спеціалістами різних галузей у різних напрямках, зокрема, ролі уяви у пізнавальній сфері (Л.А.Венгер, М.В.Вовчик-Блакитна, С.І.Волощук, О.М.Дяченко, В.В.Давидов, О.В.Запорожець, Г.С.Костюк, С.Є.Кулачківська, М.М.Поддьяков), в ігровій діяльності (І.В.Мартиненко, Л.В.Артемова, Р.Й.Жуковська, Д.Б.Ельконін, Р.А.Іванкова, Н.О.Короткова, О.М.Леонтьєв, Н.Я.Михайленко, В.О.Проскура), у формуванні творчості в різних видах художньої діяльності (С.В.Акішев, Е.В.Бєлкіна, Н.О.Ветлугіна, О.О.Дронова, Т.Г.Казакова, М.І.Киященко, В.М.Кучерова, С.В.Пасунова, В.С.Мухіна, Т.Г.Постоян, М.М.Рибакова, О.С.Ушакова, Л.І.Фесенко)).

Як показали дослідження Л.С.Виготського, В.В.Давидова, С.Л.Рубінштейна, Д.Б.Ельконіна та інших, уява виступає не тільки передумовою ефективного засвоєння дошкільниками нового навчального матеріалу, але і є умовою творчого перетворення наявних у дітей знань, сприяє розвитку особистості, а значить, визначає ефективність навчальної діяльності. Аналіз літературних джерел засвідчив, що в педагогічній та корекційній психології питання, пов'язані з проблемами формування і розвитку творчої уяви у дітей різного віку, недостатньо вивчені і мало розроблені. Однак, саме ця галузь має величезний потенціал для реалізації резервів комплексного підходу в навчанні і вихованні. Дослідження різних сторін процесу уяви у дітей – одна з важливих і актуальних